

ГераО. В., аспірантка
Єгоров Ю. П., проф., к.арх. – науковий керівник

ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ КРУПНИХ МІСТ

Запорізька державна інженерна академія, кафедра МБГ

Комплексність соціального розвитку крупного міста реалізується розвинутою диференційованою системою громадських закладів. Соціально-економічні зв'язки міста формуються системами адміністративно-громадського управління, соціально-культурного, торгово-побутового, лікувально-оздоровчого обслуговування, масового відпочинку. Умовою до розміщення таких закладів є одержання необхідного виду, рівня та якості послуг. Для того, щоб громадських заклади були доступні всьому населенню, вони повинні бути рівномірно розподілені по всій території міста. Проте ця вимога сама по собі ще не створює раціонального вирішення проблеми обслуговування. Наразі необхідна організація системи розміщення закладів і органічний взаємозв'язок з планувальною структурою міста. Розташування культурно-побутових закладів та підприємств для кожного міста має різні варіанти. Тому необхідно враховувати історичні, демографічні, природні особливості, особливості планувальної структури. Комплексна організація передбачає перехід від окремих громадських споруд до їх концентрованого розташування у вигляді громадських центрів. Структура розташування громадських центрів у місті залежить від особливостей його розвитку, величини та адміністративного значення.

Формування планувальної структури більшості крупних українських міст здійснювалося на тлі історичного розвитку, в політичних і економічних умовах, що постійно змінювалися. Нерівномірний територіальний розподіл виробництва і громадських центрів є причиною неефективності розташування громадських центрів житлових районів. У новостворених житлових масивах виникає дисбаланс в розташуванні громадських закладів, а вже сформовані райони містять надлишкову кількість, що створює проблему доступності до них та зменшує пропускну здатність вулиць. Виникає потреба розвинутої просторової системи громадських центрів. Основною задачею є формування громадських центрів на території житлових районів міста; створення системи магістральних зв'язків між зонами міста та їх структурними одиницями; зручне для жителів просторове сполучення сельбищних територій і територій масового відпочинку. Поширення знайшли дві системи розташування громадських закладів: ступінчаста і функціональна. З огляду на специфіку міста неможливо формально прив'язати громадські заклади до певної ступені та планувальної одиниці житлової забудови. Конкретні містобудівні умови вимагають прийняття рішень, які не відповідають теоретичній схемі.

Для визначення оптимальної організації просторово-планувальної структури громадських центрів міста складається проектна модель з виділенням основних складових. По характеру можна виділити наступні елементи громадської сфери: заклади, які пов'язані з місцем проживання; обмежені пішохідною доступністю, але не зв'язані з місцем проживання та відвідувані різним контингентом; одиничні спеціалізовані та унікальні заклади і споруди. По функціональній ролі в житті людей: стандартного обслуговування; виборчого; попутного. По частоті відвідування: заклади щоденного користування; періодичного користування; епізодичного. За значенням у житті міста: загальноміські; районні; мікрорайонні, які обслуговують тільки порівняно невеликі житлові комплекси. Основні моделі громадських центрів розрізняються за способом розміщення громадського центру відносно житлових груп (централізована, розосереджена, дубльована); за значимістю громадських центрів (житлових комплексів, планувальних і житлових районів, загальноміський); за функціональним змістом (багатофункціональні, спеціалізовані); за формою (компактні, лінійні, розчленовані); за структурою (мережева, каркасна, ієрархічна, комбінована).

Проаналізувавши містобудівну ситуацію, що склалася у великих містах, можна сказати, що сфера громадських закладів загалом представлена центрами трьох рівнів: загальноміський рівень – ієрархічна структура із загальноміським центром; районний рівень – мережева та каркасна структура громадських центрів; мікрорайонний рівень – ієрархічна структура громадських центрів районного рівня та безпосередньо загальноміським центром. На мікрорайонному рівні громадські центри представлені не повноцінно, або взагалі відсутні. Саме цей рівень потребує негайної реконструкції. Також для великих міст можна виділити певні особливості концентрації сфери громадських закладів: специфічне розташування призводить до впливу демографічної структури населення на розташування громадських закладів; в планувальній структурі знаходить повне відображення рельєф місцевості; необхідне подальше збереження і раціональне використання історично складеного міського середовища.

Організація системи соціально-економічних зв'язків великого міста вимагає детального вивчення особливостей його розвитку для можливості проведення поетапної реконструкції цієї сфери. Потрібно визначити місце розташування громадського центру, склад функцій і розміщення їх у просторі залежно від розміру та значення, характер відвідуваності, забезпечення зручного зв'язку з сільбищними зонами, дотримання радіусів доступності, організація пішохідних шляхів, що зв'язують всі елементи громадського центру.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Семенов В. Т. Формирование устойчивого развития мегаполисов. Урбанистические аспекты / В. Т. Семенов, Н. Э. Штомпель. – Х.: ХНАГХ, 2009. – 340 с.
2. Шилова Т. О. Міське комунальне господарство : навчальний посібник / Шилова Т. О. – К.: КНУБА, 2006. – 272 с.
3. Осітнянко А. П. Планування розвитку міста / Осітнянко А. П. – К.: КНУБА, 2005. – 386 с.
4. Плешкановська А. М. Функціонально-планувальна оптимізація використання міських територій / Плешкановська А. М. – К.: Вид-во Інституту урбаністики, 2005. – 190 с.
5. Безлюбченко О. С., Завальний О. В. Урбаністика : навчальний посібник / О. С. Безлюбченко, О. В. Завальний. – Харків: ХДАМГ, 2003. – 254 с.
6. Лихолат В. А. Формирование общественных центров малых городов / Лихолат В. А. – М.: ЦНТИ Госгражданстроя, 1979. – 59 с.
7. Бутягин В. А. Основы планировки и благоустройства населенных мест и промышленных районов / Бутягин В. А. – М.: Вища школа, 1978. – 232 с.